

STUDIA ŹRÓDŁOZNAWCZE

Commentationes



XXIX

pw

STUDIA ŹRÓDŁOZNAWCZE
XXIX

A C A D E M I A S C I E N T I A R U M
E T L I T T E R A R U M P O L O N A
I N S T I T U T U M H I S T O R I C U M

COMMENTATIONES

XXIX

WARSZAWA-POZNAŃ 1985

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

P O L S K A A K A D E M I A N A U K
I N S T Y T U T H I S T O R I I

STUDIA
ŹRÓDŁOZNAWCZE

XXIX

WARSZAWA—POZNAŃ 1985
PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

KOMITET REDAKCYJNY

*Aleksander Gięsztor, Ireneusz Ichnatowicz,
Ryszard Kiersnowski, Brygida Kürbis,
Gerard Labuda, Ryszard Walczak (sekretarz)*

Adresy Redakcji:

ul. Marchlewskiego 124/126 bl. A pok. 313, 61-874 Poznań
tel. 511-91 w. 16 (Instytut Historii UAM)
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-325 Warszawa
tel. 619-88 (Instytut Historyczny UW)
Pl. Zamkowy 5, 00-277 Warszawa
tel. 38-48-92 (Zamek Królewski w Warszawie)

Adres dla korespondencji (sekretariat):
ul. Zwirzyńska 20/Ip., 60-814 Poznań
tel. 480-901 w. 4 (Instytut Historii PAN)

Wydawnictwo ciągle poświęcone naukom pomocniczym historii
oraz źródłoznawstwu polskiemu i powszechnemu

Tom XXIX
przygotowany w latach 1982-1983

Na okładce
godło ziemi dobrzyńskiej w Armorial Gymnich, recte Lyncenich
Bruksela, Bibliothèque Royale Ms. II. 6567

PRINTED IN POLAND

ISBN 83-01-06054-9
ISSN 0081-7147

SPIS RZECZY * TABLE DES MATIERES

Artykuły i rozprawy * Articles et études

Kazimierz Bobowski, O metodach identyfikacji rąk pisarskich w rękopisach średniowiecznych	1
Sur les méthodes d'identification des écritures dans les manuscrits médiévaux	7
Roman Michałowski, Przyjaźń i dar w społeczeństwie karolińskim w świetle translacji relikwii. Część druga — analiza i interpretacja	9
Freundschaft und Gabe zur Zeit der Karolinger im Lichte der Translationsberichte. Zweiter Teil — Analyse und Interpretation	64
Janusz Kramarek, Brązowa misa romańska z Urazu w województwie wrocławskim	67
Vase de bronze d'Uraz dans le palatinat de Wrocław	93
Adam Heymowski, Herby polskie w brukselskim Armorial Gymnich, recte Lyncenich	95
Les blasons polonais dans l'Armorial Gymnich, recte Lyncenich	123
Romolo Cegna, Artykuły sekty waldensów w kodeksie pelplińskim. Waldyzm średniowieczny jako religia pokutna	125
Les articles vaudois dans le ms. 229 de Pelplin. Le vaudisme médiéval en tant qu'une religion pénitentielle	133
Henryk Fros, 'Donec plura submitat Polonia'. Z historii kwerend bollandiańskich w Rzeczypospolitej XVII wieku	135
Les bollandistes et leurs correspondants polonais au XVII ^e siècle	145
Bogdan Wachowiak, A jednak Rzeczpospolita 'nie wymierająca nigdy' w testamencie elektora Fryderyka Wilhelma z roku 1667	147
Also doch Republik Polen 'welche nimmer aussterben thut' im Testament des Kurfürsten Friedrich Wilhelm von 1667	155

Dyskusje i przeglądy * Discussions et revues

Władysław Sobociński, Diariusz sejmu z roku 1811. Uwagi edytorskie i źródłoznawcze w związku z historiografią instytucji publicznych	157
A propos de l'édition du Journal de diète du Duché de Varsovie de 1811. Remarques sur la méthode d'édition et la critique des sources dans les études sur l'histoire des institutions	177

Artykuły recenzyjne i recenzje * Articles critiques et comptes rendus

Archeologia a historia Afryki [W. Filipowiak, Etudes archéologiques sur la capitale médiévale du Mali, Szczecin 1979; tenże, Średniowieczna stolica królestwa Mali — Niani w VI–XVII wieku, Wrocław 1981] (<i>Michał Tymowski</i>)	179
Archiwalne podstawy do badań nad dziejami miast [Miasta polskie. Dokumentacja archiwalna. [Na podstawie centralnej kartoteki zespołów opr. R. Piechota przy współud. E. Dembińskiej, G. Wojciechowskiego. Wstęp i redakcja naukowa T. Walichnowski. Wstęp ustrojowy I. Radtke. Opracowanie graficzne S. Nargiełło]. Warszawa — Łódź 1981] (<i>Maciej Gołombowski</i>)	182
O wznowionych «Tekach Archiwalnych» uwagi krytyczne [Teki Archiwalne, 18. Materiały źródłowe. Warszawa — Łódź 1981] (<i>Jakub Borawski</i>)	189
Zapiski na marginesach „małej” historii staropolszczyzny [A. Sajkowski, Staropolska miłość. Z dawnych listów i pamiątek. Poznań 1981] (<i>Barbara Judkowiak</i>)	194
K. Grodziska-Ożóg, Marcin Polak i jego twórczość, Nasza Przeszłość 58 (1982) (<i>Gerard Labuda</i>)	201
Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Księga dziesiąta i księga jedenasta: 1406–1412. Warszawa 1982 (<i>Jerzy Łojko</i>)	203

S. Ekdahl, Die Schlacht bei Tannenberg 1410. Quellenkritische Untersuchungen. Bd. I: Einführung und Quellenlage. Berlin [-West] [1982] (<i>Gerard Labuda</i>)	204
I. Sterns, Crime and punishment among the Teutonic Knights, <i>Speculum</i> 57 (1982) (<i>Maja Jowita Gąssowska</i>)	207
F. Pickarczyk, Stemmata w drukach polskich XVI wieku. Zielona Góra 1982 (<i>Jerzy Łojko</i>)	209
Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny arcybiskupa Bogumiła z XVII wieku, według rękopisu Ossolineum 220 II. Wyd. ks. B. Bolz, przypisy i indeks opr. M. Aleksandrowicz. Poznań 1982 (<i>Gerard Labuda</i>)	210
Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia. Pars 1, pars 2. Ed. J. Eršil. Acta Innocentii VII., Gregorii XII., Alexandri V., Johannis XXIII. nec non acta concilii Constantiensis 1404–1417. Acta Clementis VII. et Benedicti XIII., 1378–1417. Pragae [1980] (<i>Kazimierz Bobowski</i>)	212
Glossar zur frühmittelalterlichen Geschichte im östlichen Europa. Hrsg. v. J. Ferluga, M. Hellmann, F. Kämpfer, H. Ludat, K. Zernack. Beiheft Nr. 2. Namentragende Steininschriften in Jugoslawien vom Ende des 7. bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts. Bearb. R. Mihaļjčić. Red. L. Steindorff. Wiesbaden 1982 (<i>Stanisław Rek</i>)	213
П. Коледаров, Политическа география на средновековна българска държава. Първа част от 681 до 1018 г. София 1979 (<i>Stanisław Rek</i>)	215
J. Wiesiołowski, Socjotopografia późnośredniowiecznego Poznania. Warszawa – Poznań 1982 (<i>Tomasz Jasiński</i>)	217

Zapiski krytyczne i sprawozdania * Notes critiques

G. Kłoska, Zdania ogólne w historii, w: Profile filozofii dziejów pod red. J. Litwina, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1982 (<i>J. Pr.</i>)	221
A. Kasia, O genezie pojęcia „średniowiecze”, <i>Studia Filozoficzne</i> , 1979, nr 10 (<i>G. L.</i>)	221
R. A. Markus, Gregory the Great's Europe, w: <i>Transactions of the Royal Historical Society</i> , Ser. 5, 31 (1981) (<i>Zb. D.</i>)	222
Vox Patrum [z.] 1–3 1981–1982 (<i>J. Strz.</i>)	222
Glossar zur frühmittelalterlichen Geschichte im östlichen Europa. Hrsg. v. J. Ferluga, M. Hellmann, F. Kämpfer, H. Ludat, K. Zernack. Beiheft Nr. 1. Bibliographie der Übersetzungen griechisch-byzantinischer Quellen. Bearb. W. Schule. Wiesbaden 1982 (<i>J. Strz.</i>)	223
Słownik polskich teologów katolickich. Praca zbiorowa pod red. Ks. H. E. Wyczawskiego OFM. [Wol.] 1 – ag, 2 – hl, 3 – mr, 4 – sz [oraz] wykazy. Warszawa 1981–1983 (<i>K. M. M.</i>)	223
Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i Franciszkanie Ślęscy, Franciszkanie Konwentualni, Klaryski oraz Zgromadzenia III Reguły). Pod red. Ks. H. E. Wyczawskiego OFM, Warszawa 1981 (<i>K. M. M.</i>)	224
J. Semkowiczowa, Bibliografia prac profesora Władysława Semkowicza dotyczących problematyki kościelnej. <i>Nasza Przeszłość</i> 58 (1982) (<i>G. L.</i>)	225
Bibliografia polskiej historii geografii i kartografii 1970–1975. Opr. W. Wernerowa. Wrocław 1978; Bibliografia polskiej historii geografii i kartografii 1976–1980. Opr. W. Wernerowa. Wrocław 1982 (<i>J. Strz.</i>)	225
Bibliografia polskich wydawnictw geodezyjnych i kartograficznych za lata 1918–1978. Warszawa 1979 (<i>H. Rob.</i>)	225
Quellen zur Geschichte des 7. und 8. Jahrhunderts, unter Leitung v. H. Wolfram neu übertragen v. A. Kusternig u. H. Haupt. Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters, Bd. IVa. Darmstadt 1982 (<i>J. Strz.</i>)	226
I. Whitaker, Othere's account reconsidered. <i>Arctic Anthropology</i> 18 (1981); I. Whitaker, Scridefinnas in Widsidh. <i>Neophilologus</i> 66 (1982) (<i>G. L.</i>)	227
Сказания о начале славянской письменности. [Ответственный редактор В. Д. Королюк. Вступительная статья, перевод и комментарии Б. Н. Флория]. Москва 1981 (<i>Ж. Л.</i>)	228
S. Urbańczyk, „Bogurodzica”. Problemy czasu powstania i tła kulturalnego. <i>Pamiętnik Literacki</i> 69 (1978) (<i>G. L.</i>)	229
S. Mossakowski, Drzwi Gnieźnieńskie a »Kronika Polska« Mistrza Wincentego. <i>Rocznik Historii Sztuki</i> 12 (1981) (<i>G. L.</i>)	230
Karl der Grosse und die schottischen Heiligen. Nach der Handschrift Harley 3971 der Britischen Bibliothek London zum ersten Mal kritisch ed. v. F. Shaw. Berlin 1981 (<i>J. Strz.</i>)	230
O. Weijers, Collège, une institution avant la lettre, <i>Vivarium</i> 21 (1983) (<i>A. G.</i>)	231
K. Jasiński, Najdawniejsze roczniki krakowskie. <i>Kwartalnik Historyczny</i> 88 (1981) (<i>G. L.</i>)	231
Z zagadnień historiografii od czasów antyku do XVI wieku. Pod red. A. Kunisza. Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 525. Historia i współczesność t. VI. Katowice 1982 (<i>G. L.</i>)	232
Zbigniew Ossoliński, <i>Pamiętnik</i> . Opr. i wstępem poprz. J. Długosz. Warszawa 1983 (<i>M. K.</i>)	233
Magister und Scholaren, Professoren und Studenten. Geschichte deutscher Universitäten und Hochschulen im Überblick. Leipzig – Jena – Berlin 1981 (<i>P. M.</i>)	234
Z. Spieralski, Dokumenty Archiwum Koronnego Krakowskiego w Bibliotece Kórnickiej, cz. I, <i>Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej</i> 17 (1981) cz. II, ibidem 19 (1982) (<i>G. L.</i>)	235
Liber rationum regalis civitatis Lunae ad annos 1450–1472 et 1490–1491 pertinens ed. J. Vaniš. Kniha počtů kralovského města Loun z let 1450–1472 a 1490–1491. K vydání piipr. J. Vaniš. Praha 1979 (<i>K. G.</i>)	235
Das Bürgerbuch von Birnbaum 1668–1853. Nach Vorarbeiten v. K. Hielscher. u K. Rittershausen bearb. v. H. Jockisch, hrsg. v. Csaba J. Kenéz. Marburg/Lahn 1982 (<i>T. J.</i>)	236
J. Tschichold, Formenwandlungen der Et-Zeichen. Dresden 1981 (<i>J. Sl.</i>)	236

G. C. Bas capé, Sigillografia. Il sigillo nella diplomatica, nel diritto, nella storia, nell'arte, t. II: Sigillografia ecclesiastica. Milano 1978 (S. K. K.)	237
K. Naß, Das Reliquiensiegel aus Unterbillingshausen (Bischof Heinrich I. von Ermland), Plesse-Archiv 18 (1982) (J. Strz.)	237
M. Dogaru, Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită în simbol. Album heraldic. București 1981 (S. K. K.)	237
Z. Perzanowski, Dzieje rękopisu „Banderia Prutenorum” w świetle notatek proveniencyjnych, Studia Historyczne 25 (1982) (D. Z.)	238
Стари српски записи и натписи. Књига I. Скупно их и средно Ј. Стојановић. Београд 1982 (Ј. L.)	239
G. Schramm, Eroberer und Eingesessene. Geographische Lehnnamen als Zeugen der Geschichte Südosteuropas im ersten Jahrtausend n. Chr. Stuttgart 1981 (J. Strz.)	239
N. Rodić, Slovenska nomina propria u Letopisu popa Dukljanina. Wiener Slawistischer Almanach 5 (1980) (J. L.)	240
J. Hertel, Imiennictwo dynastii piastowskiej we wcześniejszym średniowieczu, Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu 79/2, Warszawa – Poznań – Toruń 1980 (G. L.)	241
J. Skutil, Genealogické tradice šlechty v předhusitských Čechách a na Moravě. Folia Historica Bohemica 4 (1982) (L. Pud.)	241
М. Е. Бычкова, Юзеф Вольф в Петербурге. (Из истории генеалогических исследований в последней четверти XIX века), в : История и историки. Историографический ежегодник 1978, Москва 1981 (А. G.)	242
E. Schnayder, Trzy polskie lub z Polską związane mapy świata („mapae mundi”) na tle zawierających je łacińskich kodeksów średniowiecznych. Zeszyty Naukowe Akademii Górniczo-Hutniczej im S. Staszica nr 900, Geodezja z. 74, Kraków 1982 (J. Strz.)	243

In memoriam

Sylwiusz Mikucki, 24 I 1898–23 VII 1983 (Jerzy Wyrozumski)	245
--	-----

Polemiki * Polemiques

W sprawie Joachima Lelewela jako krytyka i autora podręczników historii (Tadeusz Słowikowski)	247
Odpowiedź recenzenta (Jerzy Maternicki)	253

Komunikaty * Communications

XVI Międzynarodowy Kongres Bizantynistów, Wiedeń, 4–9 X 1981 (Waldemar Ceran)	255
Węgierska wystawa sztuki z czasów króla Ludwika I (1342–1382) i jej katalog (Alicja Karłowska-Kamzowa)	258
Człowiek i świat zwierzęcy we wczesnym średniowieczu. Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo. Trentunesima Settimana di Studio: L'uomo di fronte al mondo animale nell'alto medioevo, Spoleto, 7–13 IV 1983 (Ignacy Lewandowski)	262
Gerberti Symposium, Bobbio, 25–27 VIII 1983 (A. G.)	263
Heraldyka nierycerska i nieszlachecka. III kolokwium Międzynarodowej Akademii Heraldyki, Montmorency, 19–23 IX 1983 (Stefan K. Kuczyński)	265

Spis fotografii i rysunków * Liste des planches

Do art. K. Bobowskiego:

1. Dokument księcia dymińskiego Wacława III, z 1 V 1254 r. Stadtarch. Greifswald Urk. Nr. 2 3
2. Dokument rycerzy Wernera i Henryka z Łosic, z 21 III 1267 r. Stadtarch. Greifswald Urk. Nr. 7 3

Do art. J. Kramarka:

- I. Brązowa misa romańska z Urazu w woj. wrocławskim. Zdjęcie misy nie zaczernionej.
 - II. [Toż]. Retusz grawerunku na pozytywie fotograficznym.
 - III. [Toż]. Rysunek grawerunku oraz przekrój naczynia.
- Ilustracje I–III między s. 68 i 69
1. Postać centralna – *Humilitas* 69
 2. Postacie z drugiego kręgu: *Caritas i Pacientia* 70
 3. Tarczki z trzeciego kręgu z nazwami cnót:
 - A. *Bonitas, Benignitas, Mansuetudo* 74
 - B. *Castitas, Modestia, Religio* 74
 - C. *Prudentia, Pax, Obedientia* 76
 - D. *Temperantia, Fortitudo, Iusticia* 80
 - E. *Pietas, Providentia, Ratio* 80
 4. Analogia do misy romańskiej z Urazu. Misa brązowa z pięcioma postaciami ludzkimi ujętymi w medaliony w układzie czterolistnym. Bawaria (?). Pochodzenie nieznanne 88

Do art. A. Heymowskiego o Armorial Gymnich, recte Lyncenich:

1. Armorial Gymnich s. 1, cechy własnościowe kodeksu. Wycinek ze sztychu przedstawiającego herby Claris-Lawrence i Hohenlohe, naklejony na herbie rodziny de Grez 97
2. Armorial Gymnich s. 192, cechy własnościowe kodeksu. Wycinek z medziorytu przedstawiającego herb Karola Churchilla 98
3. Armorial Gymnich s. 353, cechy własnościowe kodeksu. Rysunek herbu rodziny de Grez 99
4. Armorial Gymnich s. 395, cechy własnościowe kodeksu. Naklejka z rysunkiem herbu Jana Oels 100
- 5–12. Armorial Gymnich s. 42, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 106 między s. 104 i 105
- 13–20. Armorial Gymnich s. 107, 108, 109, 110, 113, 138, 243, 244 między s. 112 i 113

Do art. H. Frosa:

- Jeden z listów Kojalowicza, z datą 16 VIII 1672 r. Bruksela, Bibl. Royale, Ms. 8030–32, fol. 132 140

Do art. B. Wachowiaka:

1. Z testamentu elektora Fryderyka Wilhelma: w wierszu 7 od dołu wyraz *nulmer* 'obecnie'. Berlin-Dahlem, Geh. Staatsarch. Preuss. Kulturbesitz, BPH, Urk. HA. III., Nr. 18., fol. 13^v. 149

Spis fotografii i rysunków — Liste des planches

2. Z testamentu elektora Fryderyka Wilhelma [Toż], fol. 14 ^r	150
3. Z testamentu elektora Fryderyka Wilhelma: w wierszu 4 od dołu wyraz <i>nummer</i> 'nigdy'. [Toż], fol. 14 ^v . . .	151
4. Z testamentu elektora Fryderyka Wilhelma: w wierszu 1 od góry wyraz <i>nuhmer</i> 'obecnie', w wierszu od dołu <i>conformiren</i> . [Toż], fol. 15 ^r	152

W dziale In Memoriam:

Sylwiusz Mikucki	245
----------------------------	-----

Spis współpracowników * Liste des collaborateurs

- Kazimierz Bobowski, Wrocław
Jakub Borawski, Warszawa
Romolo Cegna, Warszawa – Torino (Italia)
Waldemar Ceran, Łódź
Zb. D. Zbigniew Dalewski, Warszawa
Henryk Fros, Bruxelles/Brussel (Belgia)
Maja Jowita Gąssowska, Warszawa
A. G. Aleksander Gieysztor, Warszawa
Maciej Golembiowski, Toruń
K. G. Karol Górski, Toruń
Adam Heymowski, Stockholm (Szwecja)
T. J. Tomasz Jasiński, Poznań
Barbara Judkowiak, Poznań
Alicja Karłowska-Kamzowa, Poznań
M. K. Marceł Kosman, Poznań
Janusz Kramarek, Wrocław
S. K. K. Stefan K. Kuczyński, Warszawa
G. L. Gerard Labuda, Poznań
- J. L.* Jan Leśny, Poznań
Ignacy Lewandowski, Poznań
Jerzy Łojko, Poznań
Jerzy Maternicki, Warszawa
K. M. M. Katarzyna Meller, Poznań
Roman Michałowski, Warszawa
P. M. Przemysław Mrozowski, Warszawa
J. Pr. Jerzy Prus, Warszawa
L. Pud. Leszek Pudłowski, Warszawa
Stanisław Rek, Warszawa
H. Rob. Halina Robótka, Toruń
Tadeusz Słowikowski, Kraków
J. Śl. Jan Słowiński, Lublin
Władysław Sobociński, Warszawa
J. Strz. Jerzy Strzelczyk, Poznań
Michał Tymowski, Warszawa
Bogdan Wachowiak, Poznań
Jerzy Wyrozumski, Kraków
D. Z. Danuta Zydorek, Poznań

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE
ODDZIAŁ W POZNANIU

Nakład 440 + 90 egz. Arkuszy wyd. 40,0. Arkuszy druk. 34,5 + 2 wkł. + 2 ark. wkł. Papier druk. sat. kl. III, 80 g, 61 × 86 cm. Wkładki na papierze kredowanym kl. III, 90 g. Oddano do składania w marcu 1984 r. Podpisano do druku w sierpniu 1985 r. Druk ukończono we wrześniu 1985 r. Zam. nr 70481/84. S-14/27. Cena zł 600,--

POZNAŃSKIE ZAKŁADY GRAFICZNE
IM. M. KASPRZAKA

Cena zł 600,—

ISBN 83-01-06054-9
ISSN 0081-7147

<http://rcin.org.pl>